

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

5 iulie 2016*

„Trimitere preliminară — Articolul 267 TFUE — Articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții — Cuprinsul unei cereri de decizie preliminară — Normă națională care prevede recuzarea instanței naționale pentru că a exprimat o opinie provizorie în cererea de decizie preliminară prin constatarea cadrului factual și juridic — Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Articolul 47 al doilea paragraf și articolul 48 alineatul (1)”

În cauza C-614/14,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria), prin decizia din 15 decembrie 2014, primită de Curte la 31 decembrie 2014, în procedura penală împotriva

Atanas Ognyanov

cu participarea:

Sofiyska gradska prokuratura,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul A. Tizzano, vicepreședinte, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii M. Ilešič, J. L. da Cruz Vilaça și A. Arabadjiev, doamna C. Toader și domnul F. Biltgen, președinți de cameră, domnii J.-C. Bonichot și M. Safjan, doamna M. Berger (raportor) și domnii E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund, C. Vajda și S. Rodin, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 ianuarie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul olandez, de M. Bulterman, de C. Schillemans și de M. Gijzen, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de W. Bogensberger, de R. Troosters și de V. Soloveytchik, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 23 februarie 2016,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: bulgara.

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 267 TFUE și a articolului 94 din Regulamentul de procedură al Curții, precum și a articolului 47 al doilea paragraf și a articolului 48 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri privind recunoașterea unei hotărâri judecătorești în materie penală și executarea, în Bulgaria, a unei pedepse privative de libertate pronunțate de o instanță daneză împotriva domnului Atanas Ognyanov.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 În temeiul articolului 94 din Regulamentul de procedură, intitulat „Cuprinsul cererii de decizie preliminară”:

„Pe lângă textul întrebărilor adresate Curții cu titlu preliminar, cererea de decizie preliminară trebuie să cuprindă:

- (a) o expunere sumară a obiectului litigiului, precum și a faptelor pertinente, astfel cum au fost constatate de instanța de trimitere, sau cel puțin o expunere a circumstanțelor factuale pe care se întemeiază întrebările;
- (b) conținutul dispozițiilor naționale care ar putea fi aplicate în speță și, dacă este cazul, jurisprudența națională pertinentă;
- (c) expunerea motivelor care au determinat instanța de trimitere să aibă îndoieli cu privire la interpretarea sau la validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura pe care instanța de trimitere o stabilește între aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă litigiului principal.”

Dreptul bulgar

- 4 Din decizia de trimitere reiese, conform articolului 29 din Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, denumit în continuare „NPK”), că nu poate face parte din completul de judecată un judecător care printre altele poate fi considerat ca fiind părtinitor. Potrivit jurisprudenței Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria), exprimarea de către judecător a unei opinii provizorii cu privire la fondul unei cauze înainte de pronunțarea unei hotărâri finale constituie un caz particular de părtinire.
- 5 În caz de părtinire, completul de judecată este obligat să se abțină, ceea ce înseamnă, în primul rând, că acest complet suspendă judecarea cauzei menționate, în al doilea rând, că respectiva cauză este trimisă spre rejudecare altor judecători din jurisdicția competentă și, în al treilea rând, că noul complet desemnat rejudecă respectiva cauză.
- 6 În cazul în care judecătorul omite să se abțină, continuă judecarea cauzei și pronunță o hotărâre finală, aceasta din urmă va fi viciată, întrucât a fost pronunțată cu „încălcare a unor norme fundamentale de procedură”. Instanța superioară va anula hotărârea menționată, iar cauza va fi trimisă spre rejudecare unui alt judecător.

- 7 Instanța de trimitere precizează că jurisprudența bulgară reține o interpretare deosebit de strictă a criteriului „părtinirii”. În această privință, ea subliniază în special că verificarea acestui criteriu se efectuează din oficiu și că expunerea până și a celui mai nesemnificativ indiciu cu privire la faptele cauzei în discuție sau la calificarea juridică a acestora constituie în mod automat un motiv de recuzare a judecătorului.
- 8 Din decizia de trimitere reiese de asemenea că exprimarea de către judecător a unei opinii provizorii atrage nu numai recuzarea sa și anularea hotărârii sale finale, ci și introducerea unei acțiuni în răspundere împotriva acesteia pentru abatere disciplinară. Astfel, potrivit punctelor 2.3 și 7.4 din Kodeks za etichno povedenie (Codul deontologic național), unui judecător îi este interzis să se pronunțe public cu privire la soluția într-o cauză aflată pe rolul său sau să exprime o opinie provizorie. În plus, punctul 7.3 din Codul deontologic național prevede că judecătorul poate să se exprime cu privire la probleme juridice de principiu, dar fără să facă referire la faptele concrete și la calificarea juridică a acestora.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 9 Prin hotărârea din 28 noiembrie 2012, domnul Ognyanov, resortisant bulgar, a fost condamnat de Retten i Glostrup (Tribunalul din Glostrup, Danemarca) la o pedeapsă cumulată de 15 ani de închisoare pentru omor și pentru furt calificat. După executarea parțială în Danemarca a pedepsei sale privative de libertate, domnul Ognyanov a fost predat autorităților bulgare, la 1 octombrie 2013, în vederea executării restului de pedeapsă în Bulgaria.
- 10 Printr-o cerere de decizie preliminară din 25 noiembrie 2014, formulată în cauza C-554/14, Ognyanov, reiterată și completată ulterior prin două cereri din 15 decembrie 2014, Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria) a adresat Curții diferite întrebări cu privire la interpretarea Deciziei-cadru 2008/909/JAI a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală care impun pedepse sau măsuri privative de libertate în scopul executării lor în Uniunea Europeană (JO 2008, L 327, p. 27), astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 (JO 2009, L 81, p. 24).
- 11 După formularea respectivelor întrebări preliminare în cauza C-554/14, Ognyanov, Sofiyska gradska prokuratura (Procuratura Orașului Sofia, Bulgaria), parte în cauza principală, a solicitat printre altele recuzarea completului Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) însărcinat cu judecarea acestei cauze, pentru motivul că, prin expunerea, la punctele 2-4 din cererea sa de decizie preliminară, a cadrului factual și juridic al cauzei menționate, respectiva instanță a exprimat o opinie provizorie asupra unor probleme de fapt și de drept înainte de reținerea acesteia în pronunțare.
- 12 Instanța de trimitere exprimă îndoieli cu privire la admisibilitatea, din perspectiva dreptului Uniunii, a unei norme naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care obligă completul unei instanțe bulgare să se abțină atunci când a exprimat în cererea de decizie preliminară adresată Curții o opinie provizorie prin expunerea cadrului factual și juridic al cauzei principale.
- 13 Acestea sunt împrejurările în care Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
 - „1) Reprezintă o încălcare a dreptului Uniunii (articolul 267 al doilea paragraf TFUE coroborat cu articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții, articolele 47 și 48 din cartă [...] și celelalte dispoziții aplicabile) aspectul că, după notificarea deciziei preliminare, instanța de trimitere continuă procedura și pronunță o decizie pe fond fără să se abțină? Motivul de abținere ar fi faptul că, în cererea de decizie preliminară, instanța de trimitere formulează o opinie provizorie asupra fondului cauzei (considerând că s-a stabilit o anumită situație de fapt și că la această situație de fapt se aplică o anumită normă juridică).

Întrebarea preliminară se adresează prezumându-se că, în cadrul stabilirii situației de fapt și a dreptului aplicabil în scopul trimiterii preliminare, s-au respectat toate dispozițiile de drept procedural cu privire la protecția dreptului părților de a prezenta probe și de a pleda în fața instanței.

- 2) În cazul în care răspunsul la prima întrebare preliminară este că o continuare a procedurii este legală, se încalcă dreptul Uniunii în cazul în care:
 - a) în decizia sa finală, instanța redă fără modificări toate constatările sale din cererea de decizie preliminară și, pe baza acestor soluții în fapt și în drept, respinge administrarea de probe noi și audierea părților? În fapt, instanța administrează probe noi și audiază părțile numai cu privire la aspecte care nu s-au considerat stabilite în cererea de decizie preliminară;
 - b) instanța administrează probe noi și audiază părțile cu privire la toate aspectele relevante, inclusiv la cele cu privire la care a formulat deja o opinie în cererea de decizie preliminară, iar în decizia sa finală își exprimă opinia concluzivă formată, pe baza tuturor probelor administrate și după evaluarea tuturor argumentelor părților, indiferent dacă probele au fost administrate înainte de trimiterea preliminară sau după pronunțarea deciziei de trimitere, iar argumentele au fost prezentate anterior sau ulterior acesteia?
- 3) În cazul în care răspunsul la prima întrebare preliminară este că o continuare a procedurii este compatibilă cu dreptul Uniunii, este deopotrivă compatibil cu dreptul Uniunii aspectul că instanța decide să nu continue procedura principală, ci să se abțină, întrucât o continuare a procedurii ar încălca dreptul național, care oferă un grad mai ridicat de protecție a intereselor părților și a justiției, luând în considerare că abținerea se întemeiază pe următoarele elemente:
 - a) anterior deciziei sale finale, în cadrul cererii de decizie preliminară, instanța a exprimat o opinie provizorie cu privire la procedură, ceea ce, desigur, este admisibil în temeiul dreptului Uniunii, însă nu este admisibil în temeiul dreptului național;
 - b) instanța se va pronunța cu titlu definitiv în cadrul a două acte juridice, iar nu al unui singur (în situația în care se consideră că o cerere de decizie preliminară nu reprezintă o opinie provizorie, ci una definitivă), ceea ce, desigur, este admisibil în temeiul dreptului Uniunii, însă nu este admisibil în temeiul dreptului național?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 14 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 267 TFUE și articolul 94 din Regulamentul de procedură, în lumina articolului 47 al doilea paragraf și a articolului 48 alineatul (1) din cartă, trebuie interpretate în sensul că se opun unei norme naționale interpretate astfel încât obligă instanța de trimitere să se abțină în cauza pendinte pentru motivul că a expus, în cererea sa de decizie preliminară, cadrul factual și juridic al acestei cauze.
- 15 Mai întâi, trebuie amintit că procedura de trimitere preliminară prevăzută la articolul 267 TFUE constituie cheia de boltă a sistemului jurisdicțional în Uniunea Europeană, care, prin instituirea unui dialog de la judecător la judecător între Curte și instanțele din statele membre, are drept scop asigurarea unității de interpretare a dreptului Uniunii, permițând astfel asigurarea coerenței acestuia, a efectului său deplin și a autonomiei sale, precum și, în ultimă instanță, a caracterului propriu al dreptului instituit de tratate (a se vedea Avizul 2/13 din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 176 și jurisprudența citată).
- 16 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că procedura instituită la articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe (a se vedea Ordonanța din 8 septembrie

2011, Abdallah, C-144/11, nepublicată, EU:C:2011:565, punctul 9 și jurisprudența citată, Ordonanța din 19 martie 2015, Andre, C-23/15, nepublicată, EU:C:2015:194, punctul 4 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2015, Capoda Import-Export, C-354/14, EU:C:2015:658, punctul 23).

- 17 Potrivit unei jurisprudențe de asemenea constante, articolul 267 TFUE conferă instanțelor naționale cea mai largă posibilitate de a sesiza Curtea în măsura în care consideră că o cauză pendinte ridică probleme care impun interpretarea sau aprecierea validității dispozițiilor de drept al Uniunii necesare în vederea soluționării litigiului dedus judecății acestora. De altfel, instanțele naționale sunt libere să exercite această opțiune în orice moment al procedurii pe care îl consideră adecvat (a se vedea Hotărârea din 5 octombrie 2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punctul 26 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 11 septembrie 2014, A, C-112/13, EU:C:2014:2195, punctul 39 și jurisprudența citată). Astfel, alegerea momentului celui mai oportun pentru a adresa Curții o întrebare preliminară ține de competența exclusivă a acestora (a se vedea Hotărârea din 15 martie 2012, Sibilio, C-157/11, nepublicată, EU:C:2012:148, punctul 31 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 7 aprilie 2016, Degano Trasporti, C-546/14, EU:C:2016:206, punctul 16).
- 18 Necesitatea de a ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă instanței naționale impune definirea de către aceasta din urmă a cadrului factual și normativ în care se încadrează întrebările adresate sau cel puțin explicarea ipotezelor de fapt pe care se întemeiază aceste întrebări (a se vedea Ordonanța din 8 septembrie 2011, Abdallah, C-144/11, nepublicată, EU:C:2011:565, punctul 10 și jurisprudența citată, Ordonanța din 19 martie 2015, Andre, C-23/15, nepublicată, EU:C:2015:194, punctul 5 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 10 martie 2016, Safe Interenvíos, C-235/14, EU:C:2016:154, punctul 114).
- 19 Cerințele privind conținutul unei cereri de decizie preliminară figurează explicit la articolul 94 din Regulamentul de procedură, pe care instanța de trimitere se prezumă, în cadrul cooperării instituite la articolul 267 TFUE, că îl cunoaște și pe care este obligată să îl respecte cu strictețe (a se vedea Ordonanța din 3 iulie 2014, Talasca, C-19/14, EU:C:2014:2049, punctul 21).
- 20 Pe de altă parte, este cert că informațiile cuprinse în deciziile de trimitere sunt destinate nu numai să permită Curții să dea răspunsuri utile, ci și să ofere guvernelor statelor membre, precum și celorlalte persoane interesate posibilitatea de a prezenta observații, conform articolului 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și că revine acesteia din urmă obligația de a veghea ca această posibilitate să fie asigurată, ținând seama de faptul că, în temeiul articolului menționat, numai deciziile de trimitere sunt notificate persoanelor interesate (a se vedea Ordonanța din 8 septembrie 2011, Abdallah, C-144/11, nepublicată, EU:C:2011:565, punctul 11 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 10 martie 2016, Safe Interenvíos, C-235/14, EU:C:2016:154, punctul 116).
- 21 În sfârșit, lipsa indicării cadrului factual și juridic pertinent poate constitui un motiv de inadmisibilitate vădită a cererii de decizie preliminară (a se vedea în acest sens Ordonanța din 8 septembrie 2011, Abdallah, C-144/11, nepublicată, EU:C:2011:565, punctul 12, Ordonanța din 4 iulie 2012, Abdel, C-75/12, nepublicată, EU:C:2012:412, punctele 6 și 7, Ordonanța din 19 martie 2014, Grimal, C-550/13, nepublicată, EU:C:2014:177, punctul 19, precum și Ordonanța din 19 martie 2015, Andre, C-23/15, nepublicată, EU:C:2015:194, punctele 8 și 9).
- 22 Prin expunerea cadrului factual și juridic al cauzei principale în cadrul cererii de decizie preliminară, o instanță de trimitere precum Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) nu face, așadar, decât să se conformeze cerințelor care decurg din articolul 267 TFUE și din articolul 94 din Regulamentul de procedură.

- 23 În aceste condiții, prezentarea de către o instanță de trimitere precum cea vizată în cauza principală, în cererea sa de decizie preliminară, a cadrului factual și juridic pertinent al cauzei principale răspunde cerinței de cooperare inerentă mecanismului trimiterii preliminare și nu poate, în sine, să încalce nici dreptul la un proces echitabil, consacrat la articolul 47 al doilea paragraf din cartă, nici dreptul la prezumția de nevinovăție, garantat prin articolul 48 alineatul (1) din aceasta.
- 24 În speță, decurge din coroborarea articolului 29 din NPK, astfel cum a fost interpretat de Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație), cu punctele 2.3, 7.3 și 7.4 din Codul deontologic național, că prezentarea de către un judecător bulgar, într-o cerere de decizie preliminară, a cadrului factual și juridic pertinent al cauzei în discuție în litigiul principal este considerată ca fiind expresia unei opinii provizorii a respectivului judecător, care atrage nu numai recuzarea lui și anularea deciziei sale finale, ci și angajarea unei acțiuni în răspundere împotriva acestuia pentru abatere disciplinară.
- 25 Rezultă că o normă națională precum cea în discuție în litigiul principal riscă în special să aibă drept consecință faptul ca un judecător național să prefere să se abțină de la a adresa Curții întrebări preliminare pentru a evita fie recuzarea și aplicarea unor sancțiuni disciplinare, fie introducerea unor cereri de decizie preliminară inadmisibile. Prin urmare, o astfel de normă aduce atingere prerogativelor recunoscute instanțelor naționale prin articolul 267 TFUE și, în consecință, eficacității cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită prin mecanismul trimiterii preliminare.
- 26 Având în vedere toate considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare adresată că articolul 267 TFUE și articolul 94 din Regulamentul de procedură, în lumina articolului 47 al doilea paragraf și a articolului 48 alineatul (1) din cartă, trebuie interpretate în sensul că se opun unei norme naționale interpretate într-un mod care obligă instanța de trimitere să se abțină în cauza pendinte pentru motivul că a expus, în cererea sa de decizie preliminară, cadrul factual și juridic al acestei cauze.

Cu privire la a doua întrebare

- 27 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dreptul Uniunii și în special articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune posibilității ca instanța de trimitere să nu aducă modificări, după pronunțarea hotărârii preliminare, constatărilor de fapt și de drept pe care le-a făcut în cadrul cererii de decizie preliminară sau, dimpotrivă, posibilității ca instanța menționată să procedeze, după această pronunțare, la o nouă audiere a părților, precum și la noi măsuri de administrare a probelor, care ar putea să o conducă la modificarea acestor constatări.
- 28 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 267 TFUE impune instanței de trimitere să asigure efectul deplin al interpretării date de Curte dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 aprilie 2016, PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, punctele 38-40 și jurisprudența citată).
- 29 În schimb, nici acest articol și nici vreo altă dispoziție din dreptul Uniunii nu impun instanței de trimitere să modifice, după pronunțarea hotărârii preliminare, constatările de fapt și de drept pe care le-a făcut în cadrul cererii de decizie preliminară. Tot astfel, nicio dispoziție din dreptul Uniunii nu interzice acestei instanțe să modifice, după respectiva pronunțare, aprecierea sa cu privire la cadrul factual și juridic pertinent.
- 30 Având în vedere elementele care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare adresată că dreptul Uniunii și în special articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că nici nu impune și nici nu interzice instanței de trimitere să procedeze, după pronunțarea hotărârii preliminare, la o nouă audiere a părților, precum și la noi măsuri de administrare a probelor susceptibile să o conducă la

modificarea constatărilor de fapt și de drept pe care le-a făcut în cadrul cererii de decizie preliminară, cu condiția ca această instanță să asigure efectul deplin al interpretării dreptului Uniunii reținute de Curte.

Cu privire la a treia întrebare

- 31 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării de către aceasta a unei norme naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care este considerată contrară dreptului Uniunii pentru motivul că această normă ar garanta un grad mai ridicat de protecție a drepturilor fundamentale ale părților.
- 32 În această privință, trebuie de la bun început să se arate că premisa pe care se întemeiază această întrebare, potrivit căreia norma națională în discuție în litigiul principal ar garanta justițiabilului o protecție sporită a dreptului său la un proces echitabil, în sensul articolului 47 al doilea paragraf din cartă, nu poate fi acceptată. Astfel, așa cum s-a arătat la punctul 23 din prezenta hotărâre, expunerea de către instanța națională, în cererea de decizie preliminară, în conformitate cu cerințele care decurg din articolul 267 TFUE și din articolul 94 din Regulamentul de procedură, a cadrului factual și juridic al cauzei principale nu contravine, în sine, acestui drept fundamental. În consecință, nu se poate considera că obligația de a se desesiza pe care respectiva normă o impune instanței de trimitere care a procedat la o astfel de expunere în cadrul unei trimiteri preliminare contribuie la garantarea protecției dreptului menționat.
- 33 În aceste condiții, trebuie amintit că reiese dintr-o jurisprudență constantă că instanța națională este ținută de o hotărâre pronunțată cu titlu preliminar de Curte, în ceea ce privește interpretarea sau validitatea actelor instituțiilor Uniunii în cauză, în vederea soluționării litigiului principal (a se vedea Hotărârea din 20 octombrie 2011, *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, punctul 36 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 5 aprilie 2016, *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, punctul 38).
- 34 În plus, este necesar să se sublinieze că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, instanța națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile dreptului Uniunii are obligația de a asigura efectul deplin al acestor dispoziții, înlăturând, din oficiu dacă este necesar, aplicarea oricărei dispoziții contrare a legislației naționale fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a acestei dispoziții naționale pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional (a se vedea Hotărârea din 20 octombrie 2011, *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, punctul 38 și jurisprudența citată, Hotărârea din 4 iunie 2015, *Kernkraftwerke Lippe-Ems*, C-5/14, EU:C:2015:354, punctul 32 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 5 aprilie 2016, *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, punctul 40 și jurisprudența citată).
- 35 În sfârșit, trebuie adăugat că cerința de a asigura efectul deplin al dreptului Uniunii include obligația instanțelor naționale de a modifica, dacă este cazul, o jurisprudență consacrată dacă aceasta se întemeiază pe o interpretare a dreptului intern incompatibilă cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 aprilie 2016, *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 36 În consecință, în speță, instanța de trimitere are obligația de a asigura efectul deplin al articolului 267 TFUE înlăturând, din oficiu dacă este necesar, aplicarea articolului 29 din NPK, astfel cum a fost interpretat de *Varhoven kasatsionen sad* (Curtea Supremă de Casație), în cazul în care această interpretare nu este compatibilă cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 aprilie 2016, *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, punctul 34).

37 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare adresată că dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării de către o instanță de trimitere a unei norme naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care este considerată contrară acestui drept.

Cu privire la cheltuielile de judecată

38 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) **Articolul 267 TFUE și articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții, în lumina articolului 47 al doilea paragraf și a articolului 48 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, trebuie interpretate în sensul că se opun unei norme naționale interpretate într-un mod care obligă instanța de trimitere să se abțină în cauza pendinte pentru motivul că a expus, în cererea sa de decizie preliminară, cadrul factual și juridic al acestei cauze.**
- 2) **Dreptul Uniunii și în special articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că nici nu impune și nici nu interzice instanței de trimitere să procedeze, după pronunțarea hotărârii preliminare, la o nouă audiere a părților, precum și la noi măsuri de administrare a probelor susceptibile să o conducă la modificarea constatărilor de fapt și de drept pe care le-a făcut în cadrul cererii de decizie preliminară, cu condiția ca această instanță să asigure efectul deplin al interpretării dreptului Uniunii reținute de Curtea de Justiție a Uniunii Europene.**
- 3) **Dreptul Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării de către o instanță de trimitere a unei norme naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care este considerată contrară acestui drept.**

Semnături